Місячний Економічний Моніторинг України

- 9 грудня Володимира Литвина було обрано новим Головою Верховної Ради.
- У січні-жовтні зростання реального ВВП сповільнилось до 5,8% дпр через падіння доданої вартості в переробній промисловості та торгівлі.
- Торгівельні бар'єри та низький попит унеможливили рекордний експорт зерна.
- НБУ оцінив дефіцит рахунку поточних операцій у 10,5 млрд. доларів США або 6,5% від ВВП за перші десять місяців 2008 року.
- У січні-жовтні дефіцит Державного бюджету становив 0,3% від ВВП.
- Споживча інфляція сповільнилась до 22,3% дпр у листопаді.
- Обмінний курс, ймовірно, досягнув свого дна на позначці 7,48 грн./дол. США.

№12 (98)
грудень
2008

Населення: 46,4 млн.
Промислове виробництво/ВВП: 32%
Сільськогосподарське виробництво/ВВП: 7%
Інвестиції/ВВП: 27%
Експорт: Росія 26%, ЄС 28%
Імпорт: Росія 28%, ЄС 37%

Політика: Верховна Рада обрала нового Голову

12 листопада Верховна Рада звільнила Арсенія Яценюка з посади Голови. Звільнення було ініційовано Партією регіонів та підтримано трьома іншими парламентськими фракціями – Блоком Литвина, КПУ та частково пропрезидентською фракцією "Наша Україна". До обрання нового голови пленарні засідання велись заступниками голови. Оскільки заступники голови не мають повноважень підписувати прийняті закони, Верховна Рада не могла ефективно функціонувати до обрання нового голови.

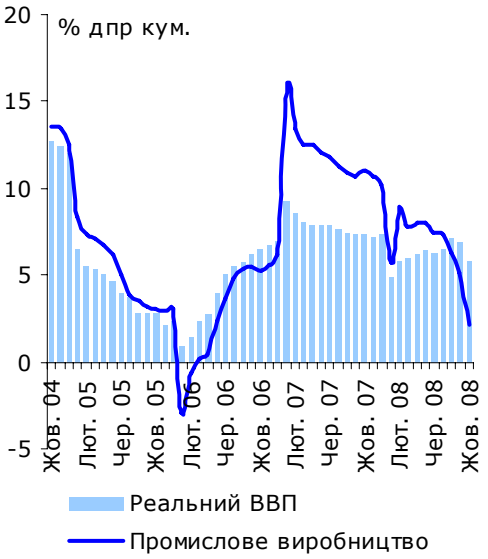
Серед претендентів на посаду голови найчастіше згадувались центрист Володимир Литвин, позафракційний депутат Іван Плющ та комуніст Адам Мартинюк. 9 грудня Володимира Литвина обрали новим Головою Верховної Ради. У свою чергу, він повідомив про формування нової коаліції у складі БЮТ, Блоку Литвини та «Нашої України».

Реальний сектор: Падіння промислового виробництва сповільнило зростання реального ВВП

У січні-жовтні реальний ВВП виріс на 5,8% дпр, сповільнившись на 1,1 процентні пункти (п.п.) у порівнянні з першими дев'ятьма місяцями року. Переробна промисловість постраждала найбільше: тут сповільнення доданої вартості в реальному вимірі становило 3,0 п.п. до 2,9% дпр через зниження внутрішнього та зовнішнього попиту на сировину, споживчі та інвестиційні товари. У жовтні будівництво та торгівля продовжили свої низхідні тренди внаслідок відсутності кредитів та зниження реальних наявних доходів населення, у той час як сільське господарство прискорилось завдяки доброму врожаю кукурудзи та соняшника, тим самим пом'якшивши сповільнення зростання реального ВВП.

Зростання промислового виробництва загальмувалось до 2,2% за підсумком десяти місяців 2008 року. Щомісячне промислове виробництво в реальному вимірі скорочується вже третій місяць поспіль і знизилось на 19,8% дпр у жовтні. Гірничо-металургійний комплекс постраждав найбільше через падіння зовнішнього попиту та зростання конкуренції на міжнародних ринках. Зокрема, обсяги виробництва в металургії зменшились на 35,6% дпм, а виробництво залізних руд скоротилось на 27,3% дпм.

Темпи реального приросту ВВП та промислового виробництва

Джерело: Держкомстат

Галузеві тенденції: Рекордний урожай поки не відобразився у високих обсягах експорту

Сільське господарство. Станом на кінець листопада урожай зернових склав 54,2 млн. т., що означає 85% дпр приріст. Зростання виробництва було зафіксовано для більшості культур. Оскільки пропозиція значно перевищила внутрішній попит, передбачалося, що надлишок буде експортовано. Втім,

Інститут Економічних Досліджень
та Політичних Консультацій
вул. Рейтарська 8/5-А, 01034 Київ
Тел. (+38044) 278-6342
Факс (+38044) 278-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua
http://www.ier.kiev.ua

повноцінній реалізації експортних можливостей перешкоджали як економічні, так і адміністративні обмеження. Зокрема, наприкінці жовтня ЄС відновив стягнення мита за ввезення зернових, що суттєво позначилося на експорті фуражного зерна. Крім того, наприкінці листопада Єгипет відмовився від імпорту продовольчого зерна цьогорічного врожаю з України. Ці фактори сприяли подальшому зниженню обсягів експорту у листопаді у порівнянні з попередніми місяцями, що знижувало ціну до рівня собівартості. В таких умовах сільськогосподарські виробники відчувають нестачу власних коштів. Тому проведення весняно-польових робіт суттєво залежить лише від здатності банків профінансувати галузь.

Приватизація. В листопаді Президент України відмінив свій липневий Указ, що призупиняв приватизацію Одеського припортового заводу. За оцінками деяких експертів, справедлива ціна підприємства складає 0,7-1 млрд. доларів США. Хоча за теперішніх економічних умов такої ціни буде важко досягти, продаж заводу може стати позитивним сигналом для інвесторів та забезпечити надходження коштів до Стабілізаційного фонду, створення якого передбачається в рамках антикризових заходів, що були затверджені Парламентом наприкінці жовтня.

Транспорт. Кабінет Міністрів зафіксував транспортні тарифи для металургійної та хімічної промисловості до 2010 року. Такий крок навряд чи допоможе цим галузям, оскільки транспортні витрати не перевищують 10% загальних витрат, однак він суттєво шкодить сектору транспорту та поглиблює проблему перехресного субсидіювання між секторами.

У листопаді державний монополіст «Укрзалізниця» підписала дві кредитні угоди на купівлю нових вантажних вагонів. Зокрема Європейський інвестиційний банк погодився позичити 175 млн. євро, а ЄБРР пообіцяв надати 125 млн. доларів США. Очікується, що кошти надійдуть у 2009 році. При цьому, ефективність проектів значною мірою залежатиме від того, наскільки прозорим буде використання цих коштів.

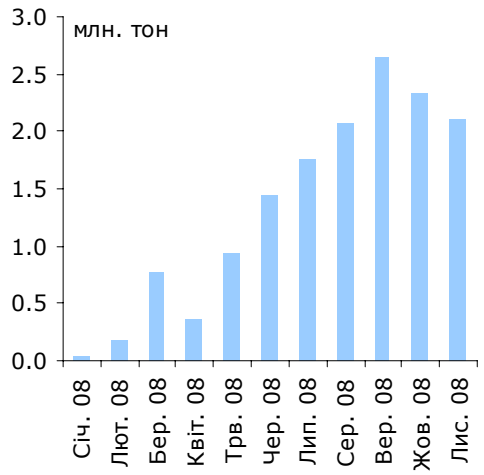
Зовнішній сектор: В січні-жовтні 2008 року дефіцит рахунку поточних операцій досягнув 10,5 млрд. доларів США

Відповідно до попередніх розрахунків НБУ, дефіцит рахунку поточних операцій продовжував зростати і, незважаючи на девальвацію гривні, склав 10,5 млрд. доларів (6,5% від ВВП) за десять місяців року. У жовтні дефіцит рахунку поточних операцій виріс на 1,9 млрд. доларів США через менш суттєве місячне скорочення імпорту, ніж експорту, тоді як негативний баланс доходів виріс.

У січні-жовтні кумулятивні темпи зростання експорту та імпорту товарів залишилися високими на рівні 48,0% дпр та 53,5% дпр відповідно. Однак економічна криза призвела до уповільнення торгівельних потоків вже в жовтні. Скорочення світових цін та попиту негативно вплинуло на експорт металів, продукції хімічної промисловості та машинобудування. Крім того добрий врожай зернових призвів тільки до незначного пожвавлення експорту аграрної продукції через низькі світові ціни та торгівельні обмеження з боку партнерів. У той же час девальвація гривні, скорочення внутрішнього попиту та зменшення світових цін на товари, включно з різким зниження цін на нафту, призвели до скорочення імпорту.

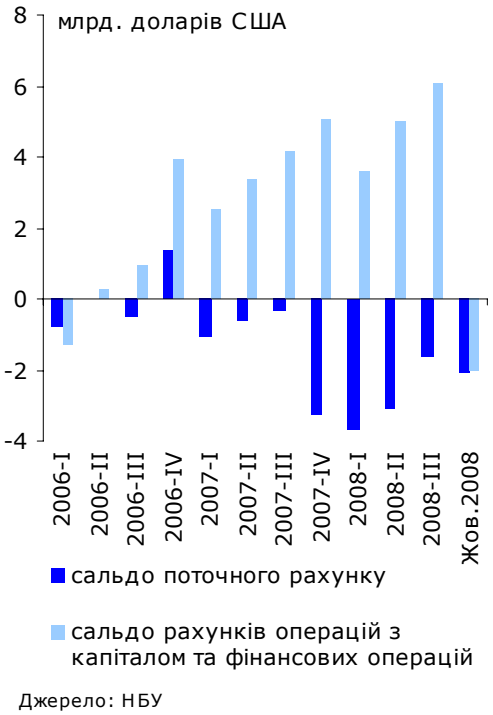
Через значне уповільнення чистого притоку ПІІ з-за кордону та у жовтні витік іноземної валюти з банківської системи спостерігався дефіцит рахунку фінансових операцій, який досягнув 2,1 млрд. доларів США. Тим не менше, кумулятивний баланс капітального та фінансового рахунків за перші десять місяців 2008 року залишився позитивним на рівні 12,7 млрд. доларів США.

Експорт зерна з України

Джерело: Укрaгроконсалтинг

Платіжний баланс

Джерело: НБУ

Фіскальна політика: Дефіцит Державного бюджету склав 0,3% від ВВП

За січень-жовтень доходи загального фонду Державного бюджету були перевиконані на 6,5%, передусім завдяки понадплановим надходженням від податку на прибуток підприємств (ППП). Незважаючи на сповільнення економічного розвитку, виконання плану з ППП склало 123,1% за рахунок значних прибутків компаній у попередні місяці. Виконання плану надходжень від ПДВ продовжувало знижуватись через зменшення доходів з ПДВ від внутрішнього споживання (91,9% від плану). Незважаючи на це, план загальних надходжень від ВВП було перевиконано на 2,2% завдяки значним надходженням від ПДВ з імпорту, адже зменшення обсягів імпорту було частково компенсовано девальвацією гривні. Виконання видатків Державного бюджету покращилось і склало 96,9% від плану. В результаті відбулось незначне збільшення дефіциту Державного бюджету до 2,6 млрд. грн. або 0,3% від ВВП.

Соціальна політика: Песимістичні перспективи на ринку праці

Сповільнення економічного зростання в кінці 2008 року та очікувана рецесія у 2009 році призведуть до збільшення рівня безробіття, як відкритого, так і прихованого. Як свідчать результати Дослідження ділової активності підприємств переробної промисловості, яке проводить ІЕД, праці роботодавці вживатимуть декілька заходів для зниження витрат на оплату. Майже половина респондентів назвало скорочення робочого часу як антикризовий захід, що призведе до відповідного зменшення рівня заробітних плат працівників. Також, можливо, буде відновлено практику неоплачуваних відпусток, хоча вони повинні бути обмеженими 15 днями протягом року. Більш того, близько 40% керівників повідомило, що внаслідок кризи вони звільнили або планують звільнити працівників. Відповідно до офіційних оцінок, рівень безробіття (за методологією МОП) зросте щонайменше до 7,7% у 2009 році.

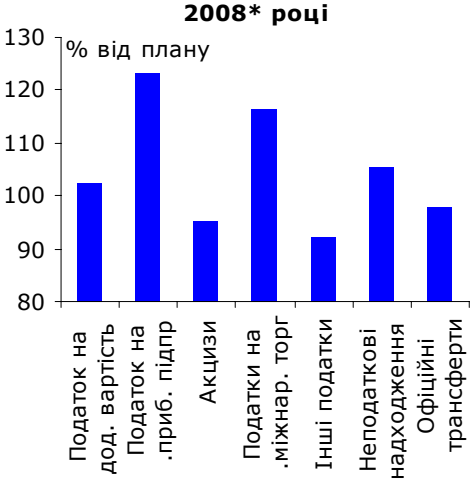
Вищий рівень безробіття та обмежене зростання заробітних плат негативно вплинуть на доходи домогосподарств та доходи Фондів соціального страхування. Очікується, що Пенсійний фонд та Фонд страхування на випадок безробіття матимуть значні дефіцити у 2009 році, які повинні будуть фінансуватись за рахунок трансфертів з Державного бюджету.

Монетарна політика: Інфляція сповільнилась до 22,3% дпр

Споживча інфляція сповільнилась до 22,3% дпр у листопаді. Незважаючи на високі інфляційні очікування та збільшення цін на імпортні товари, обмежений попит та ефект статистичної бази обмежують зростання ІСЦ.

Зростання грошової маси сповільнилось в листопаді до 32,2% дпр, тоді як готівка (М0) продовжувала швидко зростати через зняття депозитів з банківської системи. Ліквідність залишалась доволі обмеженою, оскільки гривня або конвертувалась в долари США, або знімалась з депозитів, при тому що НБУ продовжував рефінансування банків, які відчували нестачу готівки. Під кінець листопада відсоткові ставки на міжбанківському кредитному ринку сягнули рекордних 54,4% річних після того, як НБУ оголосив, що знову буде вимагати від банків тримати обов'язкові резерви лише на кореспондентських рахунках в НБУ та заборонить враховувати готівку в касі як обов'язкові резерви. Станом на 31 жовтня обов'язкові резерви становили 12,7 млрд. гривень, тоді як готівка в касі – 11,8 млрд. гривень. При цьому НБУ зменшив резервні вимоги на 50-100 базових пунктів. Таким чином, загальний вплив на ліквідність буде дещо пом'якшений.

Виконання доходної частини Державного бюджету у 2008* році

* За січень-жовтень

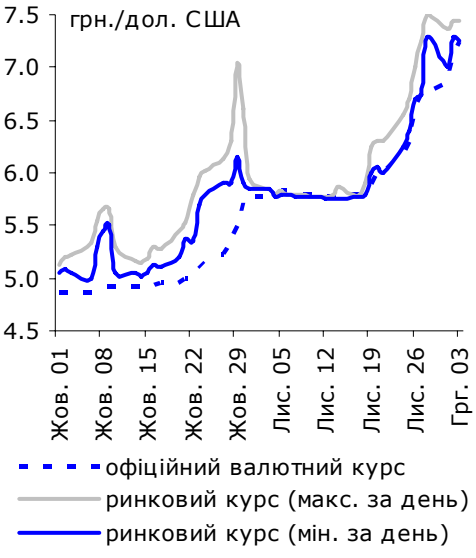
Джерело: звіти Державного казначейства

Динаміка монетарної бази та індекса споживчих цін

Джерело: Держкомстат, НБУ

Обмінний курс

Джерело: Reuters Investor

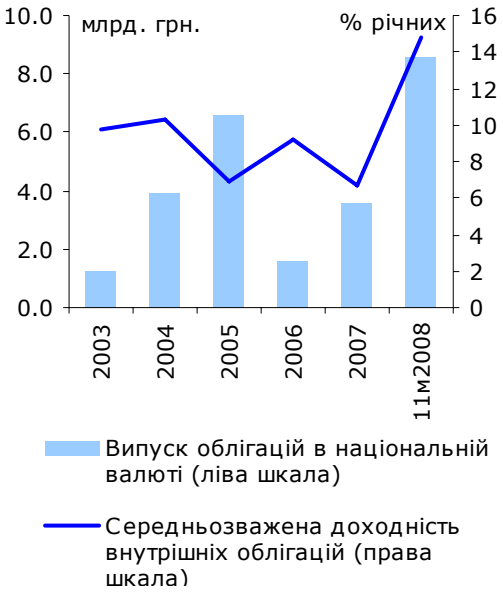
Фінансові ринки: На даний момент гривня досягнула свого дна

Обмінний курс. У першій половині листопада НБУ підтримував обмінний курс у вузькому проміжку 5,76-5,80 гривень за долар США. Ці інтервенції були успішними протягом деякого часу, оскільки ринок наблизився до рівноваги. Однак пізніше попит на іноземну валюту знову зріс, частково через девальваційні очікування. Відповідно до умов кредиту МВФ, НБУ може витратити лише деяку частину своїх резервів для підтримки гривні. Тому НБУ обмежив свої інтервенції і дозволив гривні опуститись до 7,48 гривень за долар США або на 29,6% дпм. У кінці листопада та в перших днях грудня попит врівноважив пропозицію без інтервенцій НБУ з обмінним курсом, який коливався в діапазоні 7,3-7,5 гривень за долар США, девальваційні очікування пригасли. Таким чином, гривня, ймовірно, досягла свого дна.

Державний борг. У листопаді Міністерство фінансів продовжило розміщення ОВДП зі строком погашення у 2010-2011 роки. Загальна сума випуску склала 7,0 млрд. грн. з середньою доходністю 15,6% річних, що дозволило виконати річний план з розміщення ОВДП. Найбільші за обсягом розміщення відбулися 6 та 13 листопада на суму 3 млрд. грн. кожний. ОВДП були придбані двома державними банками (Ощадбанком та Укрексімбанком) з наступним їх перепродажем НБУ на вторинному ринку (ПФТС). Посередництво державних банків у цій операції та їх швидкість проведення дозволяють віднести її до квазі-фіскальних операцій відповідно до правил фіскальної прозорості, встановлених МВФ.

Банківський сектор. Райффайзен Банк Аваль, Кредитпромбанк, ПУМБ та Надра в листопаді погасили свої зобов'язання по зовнішнім кредитам. Практично всі вони залучили синдиковані кредити до того, як фінансова криза увійшла в нову фазу, де-факто рефінансуючи попередні зобов'язання. Надра отримав підтримку від НБУ задля задоволення вимог кредиторів. Значні обсяги зовнішніх запозичень та проблематична структура кредитних портфелів на фоні девальвації гривні накладають додаткові ризики на українську банківську систему.

Випуск та доходність державних облігацій в національній валюті

Джерело: Розрахунки ІЕД на основі даних НБУ і Міністерства фінансів

Економічні Тенденції		IIIкв 07	IVкв 07	Iкв 08	IIкв 08	IIIкв 08	Чер.	Лип.	Сер.	Вер.	Жов.	Лис.
Зростання ВВП (реальне)	% дпр	6,4	7,3	6,5	6,5	…	5,4	7,3	10,9	5,5	-2,1	…
Зростання ВВП (реальне, кум.)	% дпр	7,3	7,6	6,5	6,5	…	6,3	6,5	7,1	6,9	5,8	…
Пром. виробництво (реальне, кум.)	% дпр	10,7	10,2	7,8	7,5	…	7,5	7,3	6,3	5,1	2,2	…
С/госп. виробництво (реальне, кум.)	% дпр	-5,1	-5,6	0,2	-0,3	…	-0,3	10,9	21,0	15,1	17,6	…
ІСЦ	% дпр	14,4	16,6	26,2	29,3	24,6	29,3	26,8	26,0	24,6	23,2	22,3
ІВЦ	% дпр	19,6	23,3	31,8	43,7	42,7	43,7	46,3	46,9	42,7	37,7	27,4
Експорт (дол. США, кум.)***	% дпр	27,3	27,4	28,5	41,1	…	40,7"	40,7"	40,7"	50,1"	48,2"	…
Імпорт (дол. США, кум.)***	% дпр	31,5	34,8	45,1	52,9	…	55,3"	55,3"	55,3"	60,2"	57,0"	…
Баланс торгівлі товарами (кум.)	млрд. дол. США	-5,38	-10,57	-4,3	-8,6	…	-9,8"	-9,8"	-9,8"	-14,3"	-16,4"	…
Поточний рахунок, на кінець періоду	млрд. дол. США	-2,15	-5,92	-3,6	-6,8	…	x	x	x	x	x	x
Поточний рахунок (кум.)	% ВВП	-2,2	-4,2	-9,6	-7,9	…	x	x	x	x	x	x
Валові міжнародні резерви	млрд. дол. США	30,6	32,5	33,2	35,5	37,5	35,5	37,9	38,1	37,5	31,9	32,7
Грошова база, на кінець періоду	% дпр	50,6	46,0	41,4	38,9	33.0	38,9	41,6	40,2	33,8	33,1	32,2
Сер.відс.ставка за кредитами у грн.**	% річних	13,7	14,0	14,6	17,2	17,1	17,3	17,1	17,3	16,8	19,1	22,6
Обмінний курс (міжбанківський), середній	дол. США	5,01	5,04	5,03	4,79	4,70	4,68	4,61	4,62	4,83	5,6	6,1
Обмінний курс(офіційний), середній	дол. США	5,05	5,05	5,05	4,96	4,85	4,85	4,84	4,84	4,85	5,0	6,0
Обмінний курс, середній	євро	6,81	7,31	7,56	7,75	7,31	7,45	7,64	7,29	6,99	6,8	7,6

Джерела: Держкомстат, НБУ, Міністерство фінансів, Reuters, власні розрахунки,
" Місячні дані наведені тільки для експорту/імпорту товарів (джерело: Держкомстат),
квартальні дані наведені для експорту/імпорту товарів та послуг (джерело: НБУ)
* Місячні показники не враховують регулярні квартальні перегляди ВВП
** Середньозважена відсоткова ставка за кредитами у гривнях (джерело: НБУ)
*** Зростання у доларовому виразі

Основні Економічні Показники		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Номінальний ВВП	млрд. грн.	130,4	170,1	204,2	225,8	267,3	345,1	441,5	537,7	712,9
Номінальний ВВП	млрд. дол. США	31,6	31,3	38,0	42,4	50,1	65,0	86,2	106,5	141,2
Зростання ВВП (реальне)	% дпр	-0,2	5,9	9,2	5,2	9,6	12,1	2,7	7,3	7,6
Промислове виробництво (реальне)	% дпр	4,0	13,2	14,2	7,0	15,8	12,5	3,1	6,2	10,2
Сільськогосп. виробництво (реальне)	% дпр	-6,9	9,8	10,2	1,2	-11,0	19,7	-0,1	0,4	-5,2
ІСЦ, в середньому за період	% дпр	22,7	28,2	12,0	0,8	5,2	9,0	13,5	9,1	16,6
ІСЦ, на кінець періоду	% дпр	19,2	25,8	6,1	-0,6	8,2	12,3	10,3	11,6	12,8
ІВЦ, в середньому за період	% дпр	31,5	20,9	8,6	3,1	7,6	20,5	16,7	9,6	19,5
ІВЦ, на кінець періоду	% дпр	15,7	20,8	0,9	5,7	11,1	24,1	9,5	14,1	23,3
Експорт товарів та послуг (дол. США)	% дпр	-7,9	17,9	9,5	10,7	24	42,6	7,5	13,2	27,4
Імпорт товарів та послуг (дол. США)	% дпр	-19,1	18,9	14,1	4,9	28,7	31,3	20,4	22,0	34,8
Поточний рахунок	млрд. дол. США	0,9 °	1,2 °°	1,4	3,1	2,9	6,9	2,5	-1,6	-5,9
Поточний рахунок	% ВВП	2,9 °	3,8 °°	3,74	7,6	5,9	10,6	2,9	-1,5	-4,2
Чисті прямі іноземні інвестиції	млрд. дол. США	0,5	0,6	0,8	0,7	1,4	1,7	6,5	5,3	9,2
Міжнародні резерви	млрд. дол. США	1,09	1,48	3,09	4,42	6,94	9,52	19,39	22,26	32,48
Дефіцит (профіцит) зведеного бюджету*	% ВВП	-2,1	-0,7	-1,9	0,8	-0,2	-3,0	-1,9	-0,9	-1,1
Загальний державний борг	% ВВП	61,0	45,3	36,5	33,5	29,0	24,7	17,7	15,0	12,6
Зовн. державний борг (загальний)	% ВВП	49,9	33,0	26,3	24.1	21,4	18,6	13.4	11.9	10,1
Грошова база, на кінець періоду	% дпр	39,3	39,9	37,4	33,6	30,1	34,1	53,9	17,5	46.0
Обмінний курс, середній	дол. США	4,13	5,44	5,37	5,33	5,33	5,31	5,12	5,05	5,05
Обмінний курс, на кінець періоду	дол. США	5,07	5,44	5,30	5,33	5,33	5,31	5,05	5,05	5,05
Обмінний курс, середній	євро	4,39	5,03	4,81	5,03	6,02	6,62	6,40	6,32	6,92
Обмінний курс, на кінець періоду	євро	5,20	5,10	4,67	5,53	6,66	7,22	5,97	6,65	7,42

ДЖЕРЕЛО: Держкомстат, НБУ, Міністерство фінансів, власні розрахунки

* Показник розрахований за новою методологією, що застосовується з 2002 року.
"Мінус" означає дефіцит бюджету

° Вартість товарів, переданих у власність Росії згідно з міжурядовою угодою про розподіл Чорноморського флоту, підписаною у травні 1997 року, на загальну суму 726 млн. дол. США не врахована

°° Вартість авіакомплексів, переданих у власність Росії як частина боргу за газ згідно з міжурядовою угодою, підписаною у жовтні 1999 року, на загальну суму 274 млн. дол. США не врахована

Скорочення

дпк до попереднього кварталу
дпм до попереднього місяця
дпр до попереднього року
кум. кумулятивно